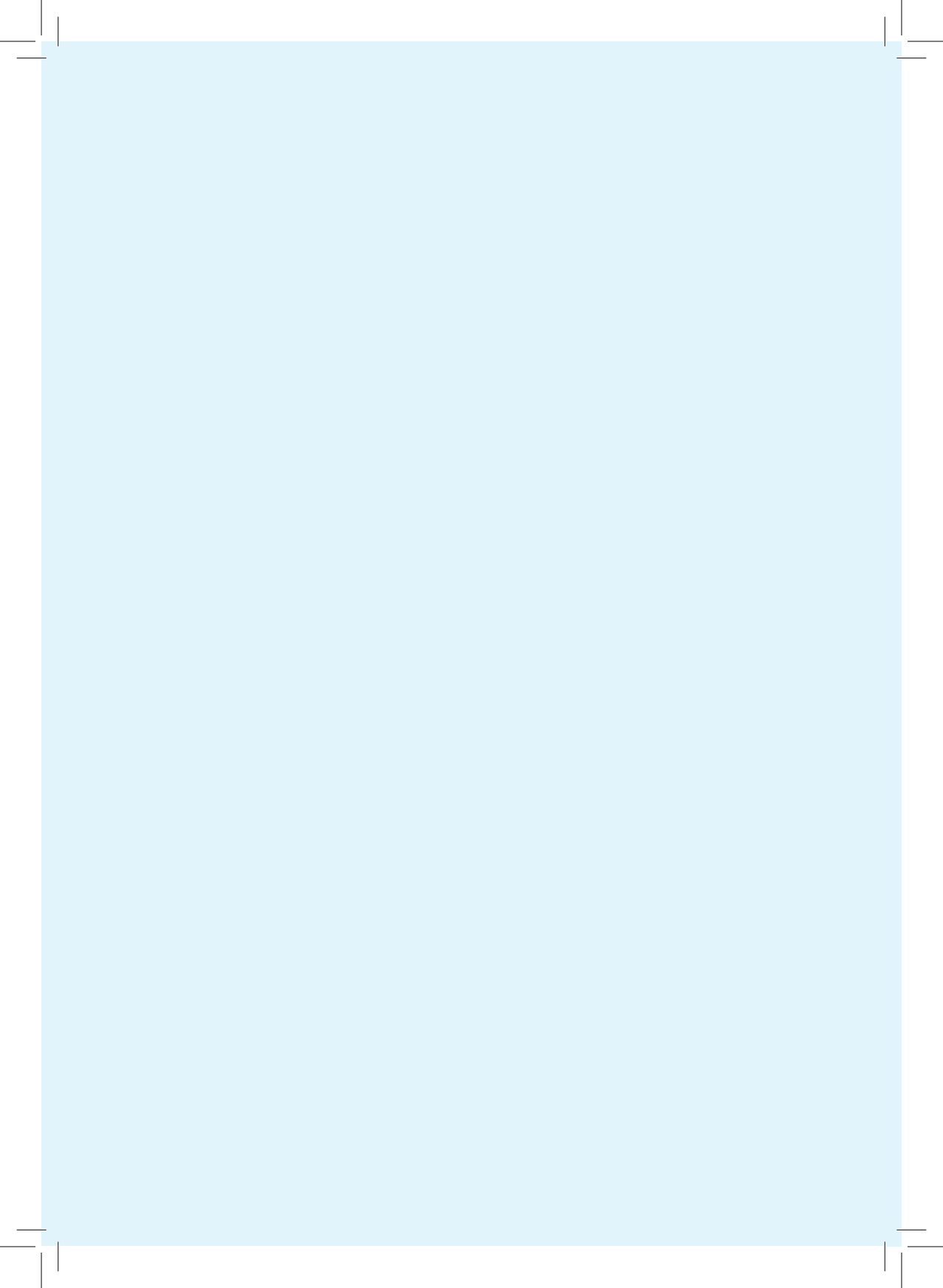

**KIRJASTOTYÖN
EETTISET PERIAATTEET**

**ETISKA PRINCIPER
FÖR BIBLIOTEKSARBETET**

**ETHICAL PRINCIPLES
OF LIBRARY WORK**

KIRJASTOTYÖN EETTISET PERIAATTEET

**Kirjasto on sanan- ja ilmaisunvapauden edistäjä.
Kirjasto on tiedon saannin ja tuottamisen paikka.**

Eettiset ohjeet on tarkoitettu julkisissa kirjastoissa ja tietopalveluissa työskenteleville ammattilaisille. Ohjeet on laatinut Kirjastoalan etiikkatyöryhmä, jonka toimeksiantajina olivat Suomen kirjastoseura, Finlands svenska biblioteksörening ja Suomen tieteellinen kirjastoseura.

Kirjastoammattilaisen tehtävät

- 1 Edistämme osallisuutta tarjoamalla pääsyn tietoon, ideoihin ja kulttuuriseen aineistoon.
- 2 Takaamme monenlaisen luovan toiminnan dokumentoitujen tulosten saatavuuden ja edistämme niiden syntymistä tarjoamalla käyttäjille mahdollisimman monipuoliset kokoelmat ja niihin liittyvät palvelut.
- 3 Säilytämme ja annamme käyttöön kansallista kulttuuriaineistoa.
- 4 Edistämme sekä omaehtoista että tavoitteellista oppimista ja itsensä kehittämistä.
- 5 Tuemme aktiivista kansalaisuutta sekä kriittistä suhtautumista mediasisältöihin.
- 6 Edistämme kulttuurista monimuotoisuutta.

Puolueettomuus

- 7 Kehitämme kokoelmia ja tarjoamme palveluita ammatillisiin perusteisiin, emme poliittisten, moraalisten, uskonnollisten tai henkilökohtaisten mieltymystemme perusteella.
- 8 Ammattitaitomme sekä kirjastojen aineistot ja palvelut ovat kaikkien ulottuvilla katsomatta ikään, uskontoon, sosiaaliseen asemaan, rotuun tai muuhun ulkoiseen tekijään.
- 9 Toimimme puolueettomasti ja luottamuksellisesti ja takaamme kirjaston käyttäjien yksityisyyden ja nimettömyyden.

Kannanottoja hyvän elämän puolesta

- 10 Edistämme reilujen pelisääntöjen noudattamista kirjastoissa ja verkossa.
- 11 Kehitämme kirjastoa julkisena tilana, joka on avoin, epäkaupallinen ja turvallinen fyysinen ja virtuaalinen ympäristö kaikille.
- 12 Seuraamme, selvitämme ja otamme huomioon käyttäjien näkemyksiä kirjastopalvelujen järjestämisestä.

Työyhteisö

- 13 Toimimme yhteistyössä muiden kotimaisten ja kansainvälisten kirjastojen ja tietopalvelujen kanssa.
- 14 Tunnetemme henkilökohtaista vastuuta omasta ja työyhteisömme kehityksestä ja ylläpidämme aktiivisesti ammattitaitoamme.
- 15 Arvostamme ja tuemme muita ammatissa toimivia kollegoja.
- 16 Täytämme velvollisuutemme sekä kirjastojen käyttäjiä että työnantajaa kohtaan.

Kommentteja yksittäisiin periaatteisiin

1 ERILAISET PALVELUKANAVAT

Kirjastoammattilaiset kehittävät fyysistä ja verkkokirjastoa rinnakkain pitämättä kumpaakaan palvelua toiselle alisteisena.

5 KRIITTINEN SUHDE MEDIAAN

Kirjastot edistävät osaltaan medialukutaitoa. Keinoja ovat mm. tiedonhankintataitojen opetus, sisällöntuntemuksen jakaminen vanhemmille ja aineistoesittelyt. (Ks. myös kommentti kohtaan 7b, Verkkosisällöt ja kirjastot.)

7A AINEISTON VALINTA AMMATILLISIN PERUSTEIN

Kirjastoammattilainen ymmärtää aineiston merkityksen kirjastonsa yhteiskunnallisen tehtävän toteuttajana. Omaa kokoelmaa katsotaan osana koko maan ja maailman aineistotarjontaa. Aineisto valitaan suhteessa olemassa olevaan kokoelmaan sekä tarjolla olevan aineiston kokonaisuuteen ja käyttäjäkunnan tarpeisiin. Valinnassa ratkaisee sisältö eikä mediamuoto.

Kirjastoilla on kulttuuripoliittinen vastuu tuoda esiin aineistoja, jotka eivät muuten saa näkyvyyttä.

Kirjastojen hankintaperiaatteet ja kokoelmapoliittikka esitellään avoimesti, esim. ilmaistaan selkeä kanta pornografiseen tai väkivaltaiseen aineistoon.

Vanhentunut tieto voi olla harhaanjohtavaa ja jopa vahingoittaa käyttäjää. Siksi sitä ei tulisi olla ainakaan avokokoelmassa (lakikirjat, sienikirjat, lääketiede...).

7B VERKKOSISÄLLÖT JA KIRJASTO

Kirjasto ei ole vastuussa kirjastossa käytettävästä verkkoaineistosta, ellei sitä ole selkeästi merkitty kirjaston valitsemaksi tai suositamaksi. Verkkoaineiston käytöstä vastaavat käyttäjät itse, alaikäisten osalta lasten vanhemmat ja muut huoltajat. (Ks. myös yhteiskommenttaari kohtiin 10 ja 11.)

Kirjaston kannalta ongelma eivät ole laittomat aineistot. Niistä voi tehdä ilmoituksen Nettivihje-puhelimeen tai Keskusrikospoliisille. Hankalaa on laittoman ja laillisen rajamaastossa oleva materiaali, jota on verkossa runsaasti. Yleisissä kirjastoissa tällaisen aineiston ongelmat koskevat ennen kaikkea lapsia, jotka tosin osuvat ao. aineistoon pääosin sattumalta. Aikuiset ovat itse vastuussa itsestään.

Kirjastot osallistuvat mediakasvatukseen ja medialukutaidon edistämiseen sekä korostavat aikuisten osallisuutta lasten ja nuorten verkkoelämään. Verkkoaineistoihin perehtyneet kirjastoammattilaiset helpottavat vanhempien tehtävää jakamalla heille tietoja niiden sisällöstä.

Kirjasto noudattaa erilaisten aineistojen kuten pelien ikärajoja ja puuttuu alaikäisten pelaamiseen.

Suodatus ei ole ratkaisu haitallisen aineiston aiheuttamiin ongelmiin, koska se ei ole teknisesti luotettavaa. Lisäksi asiallisesti hoidettu suodatus teettää runsaasti työtä verrattuna tuloksiin. Jos suodatusta esim. kunnan päätöksellä on pakko soveltaa, pyritään ensisijaisesti neuvottelemaan sen purkamisesta kirjaston osalta. Jos tämä ei onnistu, suodatus tulee olla perusteltua, läpinäkyvää, asiakkaiden tiedossa ja kirjastoammattilaisten hallinnassa¹.

¹ Kaksi kannanottoa suodattamiseen paneutuneista projekteista:

Taru Björkmanin Suodatusta vai suojelua -selvityksen (BT) Kirjastopalvelu 2008) suodatinohjelmasuosituksia (s. 109):

- kirjastojen tulee vähintään tietää, ovatko niiden käyttäjilleen tarjoamat internet-yhteydet avoimia ja onko niiltä rajoittamaton pääsy verkkoon
- jos on rajoituksia, tulee niistä tiedottaa käyttäjille: samoin on tiedotettava, mitä verkkosisältöjä on rajoitettu
- rajoittajan tulee perustella tekemänsä rajoitukset

Suomen kirjastoseuran Superkirtsi-hanke suosittelee kirjastoihin suodatuksen tilalle mediakasvatusta

- kirjaston tehtävä ohjata tietoon ja taitoon
- tarvitaan asennekasvatusta, mediakasvatusta
- tietoa ja valistusta erityisesti vanhemmille, mutta myös lapsille ja nuorille
- opastaa tiedonhallinta- ja hankintataidoissa
- opetettava kriittisyyttä

Kansalliskirjastossa kansallisesti tärkeästä verkkoaineistosta otetaan kattava otos aika ajoin. Jos siellä on laitonta aineistoa, siitä ilmoitetaan poliisille, joka tuhoaa sen. Kunniaa loukkaavaa aineistoa voidaan säilyttää ja sitä annetaan käyttöön etukäteen ilmoitettujen kriteereiden perusteella.

8A TIEDON KÄYTTÖTARKOITUS

Pääsääntöisesti kirjastoammattilainen ei puutu kysytyyn aineiston käyttötarkoitukseen (vrt. laki asiakirjojen julkisuudesta). Erityisaineistojen (esim. yksityisten ihmisten kirja- ja kirje- tai käsi- kirjoituskokoelmat) ja erityistapausten kohdalla (esim. pomminteko-ohjeet) harkinnan tulee perustua joko lakiin tai selkeästi muotoiltuihin kirjallisiin periaatteisiin.

Käyttötarkoitusta voidaan kuitenkin kysyä tiedonhaun helpottamiseksi, mikä on eri asia kuin tiedustella asiaa arvottavasti.

8B POSITIIVINEN DISKRIMINOINTI

Kirjasto voi suosia palveluissaan niitä, joilla on erityisiä ongelmia kirjaston käytössä (esim. kotipalvelu, laitoksissa asuvat, jotkut maahanmuuttajaryhmät).

9A PALVELUTILANTEIDEN ETIIKKAA

Kirjaston henkilökunta auttaa asiakasta löytämään parhaan mahdollisen aineiston tai tiedon noudattaen tiedon luottamuksellisen välityksen periaatetta.

Kirjaston käyttäjillä on oikeus yksityisyyteen ja nimettömyyteen. Kirjastonhoitajat ja muu kirjaston henkilökunta eivät saa kertoa aineiston käyttäjän henkilöllisyyttä kolmannelle osapuolelle.

9B JA 10A TIETOSUOJA JA TEKIJÄNOIKEUDET

Tietosuoja ja tekijänoikeudet ovat säädelyjä asiakokonaisuuksia, joissa laki antaa rajat. Lakeihin jätetään kuitenkin aukkokohtia ja tulkinnanvaraisuutta, jolloin käytännöt määritellään kirjasto-kohtaisesti ammattietiikkaa soveltaen.

Jos taas jokin säädös huomataan käytännössä toimimattomaksi, ryhdytään yhteisiin painostustoimiin sen muuttamiseksi.

10B REILUT PELISÄÄNNÖT

Kirjaston tiedonkäytön opastuksissa sekä kirjastonkäytön ja tiedonhankintataitojen jne. opetuksessa otetaan huomioon tekijän eettiset oikeudet ja muu tekijänoikeuksien kunnioittaminen. Niissä opetetaan myös netiketistä ja painotetaan plagiointin vastaisuutta.

10C JA 11A VASTUU LAPSISTA JA NUORISTA

Lapsille ja nuorille voidaan osoittaa kirjastoon soveltuvan käyttäytymisen rajat tavallista selkeämmin, koska ikäkauteen kuuluu rajojen testaaminen. Kasvatusvastuu on silti edelleen vanhemmilla ja muilla huoltajilla.

9C JA 11B TURVALLINEN TILA VS. VAPAA TIEDONKÄYTTÖ

Kirjastoissa suositaan yleisön käytössä olevien verkkotyöasemien sijoittamista siten ettei ruutu näy muille käyttäjille. Suositaan myös teknisiä ratkaisuja, joiden avulla näyttö pyyhkiytyy käytön jälkeen tyhjäksi niin ettei seuraava käyttäjä näe sitä.

12 KÄYTTÄJÄDEMOKRATIA

Pyritään yhdistämään oma osaaminen ja aktiivisten käyttäjien näkökohdat parhaan mahdollisen lopputuloksen saavuttamiseksi sekä palvelutilanteissa että toimintaa suunniteltaessa.

13 TOIMIMINEN VERKKONA

Osaamista ja kokemuksia jaetaan kotimaassa ja kansainvälisesti hyvien käytäntöjen levittämiseksi ja ammattitaidon pitämiseksi ajan tasalla.

16 VELVOLLISUUKSIEN RISTIRIITA

Suhteessa työnantajaan työntekijällä on juridisia, sopimukseen perustuvia velvoitteita. Suhteessa käyttäjään velvoitteet ovat eettisiä: kirjasto-työntekijän on sovellettava asiantuntemustaan ja osaamistaan parhaalla mahdollisella tavalla. Mikäli emo-organisaation osoittamat velvoitteet ja käyttäjän palveleminen ovat ristiriidassa, kirjastoammattilaisen tulee tuoda esiin kriittiset näkökulmat ja herättää keskustelua havaitsemaan ongelmatilanteesta. Kun päätös ristiriitoja herättäneestä asiasta on tehty, sitä noudatetaan.

Taustaa ja kommentteja kirjastotyön eettisille periaatteille

ARVOT

Sivistyksellinen tasa-arvo, sananvapaus, kansalaisvapaudet ja huolen pitäminen heikommista.

KENELLE KIRJASTOAMMATTILAISET OVAT VASTUUSSA?

- käyttäjät, kansalaiset
- yhteiskunta, yhteisö - rahoittaja
- sisällöntuottajat
- oma ammatillinen yhteisö

YLEISTÄ TAUSTAA

Neljä erilaista tapaa lähestyä kirjastoeettisiä ongelmia:

Sananvapauspragmatismi – pyritään sovittamaan yhteen sananvapaus ja lasten oikeudet tai muut tulenarat kysymykset

Sensuuriminimalismi – minimoidaan sensuuri-toimet niin pieniksi kuin mahdollista

Sananvapausrelativismi – muut arvokkaat asiat kuin sananvapaus voivat rajoittaa

Sananvapauslegalismi – vain laki voi rajoittaa

Listatut suhtautumistavat eivät sulje toisiaan pois vaan voivat olla myös rinnakkaisia.

Lähde: Vesa Suomisen puheenvuoro verkkokeskustelussa 4.4.2008 20:47:52. (Löytyy keskusteluketjusta "Luettu vaan ei ehkä ymmärretty" ks. Kirjasto-kaapeli-keskustelu 6.4.2009; luettu 15.1.2010.)

MÄÄRITELMÄT

Käyttäjä = henkilö, joka etsii aineistoa tai tietoa kirjastosta joko fyysisesti paikalla tai verkon kautta, yksin tai ryhmänä, tekee kirjastossa omia töitään tai oleskelee muuten vain.

Paras mahdollinen tieto löytyy yhdistämällä kirjastoammattilaisen tiedonlähteiden tuntemus, ammattimainen aktiivinen kiinnostus ja korkea palveluhalukkuus asiakkaan haastattelussa ilmaiseisiin tietoihin ja tarpeisiin. Tässä on kirjastoammattin ydin.

Sopivat, monimuotoiset, tasa-arvoiset kirjastopalvelut ottavat huomioon asiakkaiden erilaisuuden: rotuun, uskoon, sukupuoleen ikään tai mihinkään muuhun syyhyn perustuvaa diskriminaatiota ei pidä olla (ks. kuitenkin positiivinen diskriminointi kohdan 8 kommentaarissa b).

Hyvin järjestetyt ja helposti saatavat kirjastopalvelut = alueittain sopivat, palveluja myös niille asiakkaille, jotka eivät pääse itse kirjastoon, kokoelmat asianmukaisesti järjestetyt ja siistit **Sensuuri**: viranomaisten määräyksestä tehtävä toimi. Kirjastot eivät oma-aloitteisesti sensuroi. Ammattitaidon soveltaminen ja asioiden arvottaminen ei ole sensuuria.

ETISKA PRINCIPER FÖR BIBLIOTEKSARBETET

**Bibliotekets uppgift är att främja
åsikts- och yttrandefrihet.**

På biblioteket kan information utvinnas och skapas.

Följande etiska principer gäller för personer som verkar professionellt inom biblioteks- och informationssektorn vid offentliga institutioner. Bibliotekens etikgrupp har skapat de etiska principerna på uppdrag av Finlands biblioteksörening, Finlands svenska biblioteksörening och Finlands vetenskapliga bibliotekssamfund.

Uppgifter för den som arbetar professionellt med biblioteks- och informationsarbete

- 1** Vår uppgift är att tillhandahålla, tillgängliggöra och erbjuda information, idéer och kulturellt relaterat material.
- 2** Vi garanterar allmän tillgång till dokumenterade resultat av mångsidigt skapat arbete. Vi bidrar till kreativa processer genom att erbjuda användarna så mångsidiga samlingar som möjligt samt användarstöd vid behov.
- 3** Vi bevarar och tillhandahåller det nationella kulturarvet och ställer det till allmänhetens förfogande.
- 4** Vi verkar för både frivilligt och målinriktat lärande samt personlig utveckling.
- 5** Vi stöder och uppmuntrar ett aktivt medborgarskap samt ett kritiskt förhållningssätt till innehållet i media, oavsett dess form.
- 6** Vi främjar kulturell mångfald.

Opartiskhet

- 7** Vi utvecklar samlingarna och erbjuder service på professionella grunder, inte på politiska, moraliska och religiösa grunder eller utifrån subjektiva preferenser och referensramar.

- 8** Vår yrkeskunskap samt bibliotekens samlingar och service är tillgängliga för alla oberoende av ålder, religion, samhällsklass, etnisk tillhörighet, nationalitet, kön eller någon annan yttre faktor.
- 9** Vi fungerar opartiskt och konfidentiellt, på så vis garanterar vi biblioteksanvändarnas personliga integritet och anonymitet.

Ställningstagande för livskvalitet

- 10** Vi verkar för rent spel och klara regler i biblioteket och på Internet.
- 11** Vi utvecklar biblioteksrummet som en öppen, ickekommersiell och trygg plats, fysiskt och virtuellt.
- 12** Vi följer med, utreder och beaktar användarnas syn på hur biblioteksservicen ska arrangeras.

Arbetsgemenskapen

- 13** Vi samarbetar med nationella och internationella bibliotek och informationstjänster.
- 14** Vi känner ett personligt ansvar för vår egen och arbetsgemenskapens utveckling. Vi upprätthåller aktivt vår yrkesskicklighet.
- 15** Vi respekterar och stöder våra kolleger i branschen.
- 16** Vi uppfyller vår plikt både mot bibliotekens användare och mot arbetsgivaren.

Kommentarer till enskilda principer

1 OLIKA SERVICEKANALER

Professionella biblioteksanställda utvecklar det fysiska och det virtuella biblioteket parallellt utan att rangordna dem.

5 KRITISKT FÖRHÅLLNINGSSÄTT TILL OLIKA MEDIER

Biblioteken medverkar till att främja mediäläskunnigheten och ett självständigt kritiskt tänkande. Metoder som kan användas är undervisning i informationssökning, att dela med sig av kunskapen om mediernas innehåll till föräldrar samt presentation av bibliotekets material. (Se också kommentaren till punkt 7b, Webbinnehåll och bibliotek.)

7A MEDIEVAL PÅ PROFESSIONELL GRUND

En professionell biblioteksanställd är medveten om biblioteksmaterialets betydelse för bibliotekets samhällsroll, både nationellt och globalt. Den egna samlingen ses som en del av hela nationens och hela världens medieutbud. Materialet väljs utgående från den egna samlingen samt det totala medieutbudet, användarnas behov och önskemål. Avgörande är innehållet, inte medieformatet.

Biblioteket har ett kulturpolitiskt ansvar att lyfta fram material som annars inte synliggörs.

Bibliotekens anskaffningsprinciper och samlingspolitik presenteras öppet, t.ex. så att man klart tar ställning till material med pornografiskt eller våldsinriktat innehåll.

Föräldrad information kan vara vilseledande och skadlig för användaren. Därför bör sådant material inte finnas i öppna samlingar (exempelvis lagböcker, svampböcker, medicinsk litteratur...).

7B WEBBINNEHÅLL OCH BIBLIOTEK

Biblioteket är inte ansvarigt för det webbmaterial som används i biblioteket, såvida det inte klart framgår att biblioteket valt ut och rekommenderat materialet. Användarna ansvarar själva för bruket av webbmaterial. När det gäller minderåriga är barnens föräldrar eller andra vårdnadsha-

vare ansvariga. (Se också den samlade kommentaren till punkterna 10 och 11.)

Ur bibliotekets synvinkel är problemet inte det olagliga materialet som kan anmälas till telefontjänsten Nettivihje (Nättips) eller till Centralkriminalpolisen. Det material som förorsakar mest problem är de som ligger i gränzonen mellan lagligt och lagligt. Det finns rikligt med sådant material på nätet. På allmänna bibliotek gäller problemet framförallt barn som oftast stöter på detta material av en slump. Vuxna är själva ansvariga för vad de tar del av.

Biblioteket deltar i mediefostran och i främjandet av mediäläskunnigheten. Vuxna skall vara delaktiga i barnens och ungdomarnas aktiviteter på Internet. Professionella biblioteksanställda är insatta i medier på nätet och underlättar på så vis föräldrarnas uppgift genom att informera dem om innehållet.

Biblioteket följer de olika mediernas åldersgränser (exempelvis spel) och ingriper då dessa överträds eller missbrukas.

Filtrering är inte en tekniskt tillförlitlig metod och därför ingen lösning på problemen med skadligt material. Dessutom leder en effektiv genomförd och noggrann filtrering till mycket arbete i förhållande till resultatet. Om t.ex. en kommun beslutar att filtrering bör utföras, strävar man i första hand efter att få beslutet upphävt för bibliotekets del. Om detta inte lyckas, bör filtreringen vara välmotiverad och transparent. Kunderna ska informeras och de professionella biblioteksarbetarna ska behärska processen.

Nationalbiblioteket tar med jämna mellanrum ett omfattande sampel av nationellt betydelsefullt nätmaterial. Om man då finner olagligt material polisanmäls detta för förstöring. Årekränkande material kan bevaras och ställas till förfogande enligt fastslagna kriterier.

8A INFORMATIONENS ANVÄNDNINGSAÄNDAMÅL

Normalt befattar sig en professionell biblioteksanställd inte med användningen av det material

som efterfrågas (se lagstiftning om handlingars offentlighet). För specialmaterial (t.ex. enskilda människors bok-, brev- eller manuskriptsamlingar) eller speciella fall (t.ex. instruktioner hur man tillverkar en bomb) bör bedömningen baseras antingen på lagbestämmelser eller på tydligt formulerade skriftliga principer.

Man kan dock fråga efter användningsändamålet för att underlätta informationssökningen vid referenssamtalen, vilket är en annan sak än att ställa frågan i bedömnings syfte.

8B POSITIV SÄRBEHANDLING

Genom uppsökande verksamhet kan biblioteket även ge service åt personer som själva har svårt att ta sig till det fysiska biblioteket (Boken kommer-service åt funktionshindrade och äldre, interner som vistas på anstalt, vissa invandrargrupper).

9A ETIK I SERVICESITUATIONEN

Bibliotekets personal hjälper kunden att hitta bästa möjliga material eller information och tillämpar då principen för konfidentiell informationsförmedling.

Bibliotekets användare har rätt till personlig integritet och anonymitet. Bibliotekspersonalen har inte rätt att lämna ut uppgifter om användarna till tredje part.

9B OCH 10A DATASKYDD OCH UPPHOVSRÄTT

Dataskydd och upphovsrätt är lagstadgade helheter där lagen sätter gränser. Men lagar innehåller luckor och tolkningsmöjligheter. Praxis definieras i de enskilda biblioteken utgående från yrkesetiken.

Om det däremot visar sig att någon bestämmelse inte fungerar i praktiken, bör man vidta gemensamma påtryckningsåtgärder för att få den ändrad.

10B RENT SPEL OCH KLARA REGLER

Respekten för upphovsmannens etiska rättigheter och upphovsrätten som helhet framhålls under handledningen i informationshantering

och i undervisningen i biblioteksanvändning, informationssökning osv. Vikten av netikett och vådan av plagiat framhålls också.

10C OCH 11A ANSVAR FÖR BARN OCH UNGA

Barn och unga kan ges tydligare anvisningar än andra hur man betar sig i biblioteket eftersom det hör till åldern att testa gränser. Ansvar för uppfostran ligger trots detta fortfarande hos föräldrarna och övriga vårdnadshavare.

9C OCH 11B DET TRYGGA RUMMET I MOTSATSTILL FRI TILLGÅNG TILL INFORMATION

I biblioteken brukar man ofta placera kunddatorterna så att andra användare inte ser skärmen. Man använder också gärna tekniska lösningar där det som fanns på skärmen raderas så att följande användare inte kan se det.

12 ANVÄNDARDEMOKRATI

I biblioteket strävar man efter att förena den egna expertkunskapen med synpunkter från aktiva användare för att få bästa möjliga resultat både i servicesituationer och då man planerar verksamheten.

13 ATT FUNGERA I NÄTVERK

Bibliotekspersonalen delar med sig av sitt kunskande och sina erfarenheter både inom landet och internationellt för att sprida god praxis och för att hålla yrkeskickligheten aktuell.

16 MOTSTRIDIGA FÖRPLIKTELSE

En arbetstagare har juridiska, avtalsbaserade förpliktelser gentemot sin arbetsgivare. Gentemot användaren är plikterna etiska: en professionell biblioteksanställd ska tillämpa sin sakkunskap och sin expertis på bästa möjliga sätt. Om plikterna gentemot moderorganisationen och mot användaren står i strid med varandra, bör den professionella biblioteksanställda föra fram kritiska synpunkter och väcka diskussion om de problemsituationer som uppdragats. Då ett beslut angående det som födde konflikten har fattats, ska detta följas.

Bakgrund och kommentarer till de etiska principerna för biblioteksarbetet

VÄRDEGRUND

Kulturell jämlikhet, yttrandefrihet, medborgerliga friheter, hänsyn till utsatta individer och grupper.

INFÖR VEM ÄR DE BIBLIOTEKSPROFESSIONELLA ANSVARIGA?

- användarna, medborgarna
- samhället, samfundet – finansären
- innehållsproducenterna
- den övriga yrkeskåren

ALLMÄN BAKGRUND

Nedan presenteras fyra olika sätt att närma sig de biblioteketiska frågorna:

Ett pragmatiskt förhållningssätt till yttrandefriheten – en strävan att jämka samman yttrandefriheten och barnens rättigheter eller andra frågor som kan stå i konflikt med varandra

Censurminimalism – censur tillämpas så litet som möjligt

Ett relativistiskt förhållningssätt till yttrandefriheten – andra värden än yttrandefrihet kan sätta gränser

Ett legalistiskt förhållningssätt till yttrandefriheten – endast lagen kan sätta gränser

De uppräknade förhållningssätten utesluter inte varandra utan de kan förekomma sida vid sida.

DEFINITIONER

Användare = en person som söker material eller information i biblioteket, antingen på plats eller via nätet, ensam eller i grupp, som använder biblioteket som arbetsplats eller som en plats att bara vara i.

Bästa möjliga information = information som erhålls då den biblioteksprofessionella kunskapen om informationskällorna, ett aktivt professionellt intresse och hög tjänstvillighet och serviceanda förenas med de kunskaper och behov som framkommer då referenssamtalen med kunden sker. Detta är biblioteksprofessionens kärna.

Rätt anpassad, pluralistisk, jämlik biblioteksservice beaktar kundernas olikhet: diskriminering på basis av etnisk tillhörighet, religion, kön, ålder, samhällsklass eller av någon annan orsak får inte förekomma (se ändå positiv särbehandling i punkt 8, kommentar b).

Censur: en åtgärd som vidtas på uppmaning av myndigheter. Bibliotek censurerar inte på eget initiativ. Att tillämpa sin yrkeskunskap och göra en bedömning i olika frågor är inte utövande av censur.

ETHICAL PRINCIPLES OF LIBRARY WORK

**The library is a promoter of free speech and expression.
The library is a venue for obtaining and
producing information.**

The ethical guidelines are intended for professionals working in public sector libraries and information services. The guidelines were formulated by an ethics work group with a mandate from The Finnish Library Association, The Finnish Swedish Library Association and The Finnish Research Library Association.

Duties of library professionals

1. We promote participation by offering access to information, ideas and culture-related material.
2. We guarantee the availability of documented results for a multitude of creative activities and promote the innovation of such activities by offering patrons collections and related services that are as diverse as possible.
3. We store national, culture-related material and provide it for use.
4. We promote both self-directed and goal-oriented learning and self-development.
5. We support active citizenship and critical media literacy.
6. We promote cultural diversity.

Impartiality

7. We develop collections and offer services purely on a professional basis, without political, moral, religious or personal bias.
8. Our professional competence and the materials and services in the library are available to everyone regardless of age, religious beliefs, social status, ethnic background or other external factors.
9. We work in an impartial and confidential manner and guarantee the privacy and anonymity of our patrons.

Libraries for a good life

10. We promote the observation of fair rules in libraries and online.
11. We develop the library as a public venue, which is an open, non-commercial and safe physical and virtual environment for everyone.
12. We follow, investigate and take into account user opinion in arranging library services.

Work community

13. We work in collaboration with other national and international libraries and information service providers.
14. We take responsibility for our personal development and the development of the work community, and we actively maintain our professional expertise.
15. We appreciate and support our colleagues working in the field.
16. We fulfill our duty toward library patrons and employer.

Comments on individual principles

1 DIFFERENT SERVICE CHANNELS

Library professionals develop the physical and virtual library simultaneously without subordinating one or the other service to the other.

5 CRITICAL ATTITUDE TOWARDS MEDIA

Libraries promote media literacy. The means to achieve this are information skills instruction, informing parents on net contents, and promoting library material. (See also the comment in 7b, Network content and libraries.)

7A SELECTING MATERIAL BASED ON PROFESSIONAL EXPERTISE

Library professionals understand the significance of material with regard to their libraries' duty to society. One's own collection is considered part of the material offerings for the entire nation and world. Material is selected in relation to the existing collection, as well as the available material and the needs of the patrons. Content is the definitive factor in the selection process, not the form of media.

Libraries have a cultural-political responsibility to promote the 'long tail' of the collection, to complete the large amount of good works outside the bestseller lists.

The principles for acquiring material and collections-related policies should be presented openly, for example a clear attitude toward pornographic and violent material should be expressed.

Out-dated information may be fallacious or even damaging for the patron. For this reason, it should not be placed in the open collections (law books, mushroom books, medical works...).

7B NETWORK CONTENT AND THE LIBRARY

The library is not responsible for the online material used in the library unless it is clearly marked as selected or recommended by the library. The patrons themselves are responsible

for the use of the online material, and the parents and guardians are responsible for their minor children's use of the Internet. (See also Sections 10 and 11 in the common commentary.)

Illegal material is not the problem, as far as the library is concerned; it can be reported to the officials via several channels. The problem is with online material that borders on the illegal, and the Internet contains an abundance of this type of material. The problems associated with this type of material in public libraries concern, above all, children who usually come across this type of material by accident. Adults are responsible for themselves.

Libraries participate in the promotion of media education and media literacy and emphasize adult participation in the online life of children and youth. Library professionals who are familiar with online material help parents by providing them with information about the content.

The library follows the age recommendations of various materials, such as games, and interferes with the gaming of children under eighteen.

Filtering is not a solution to the problems caused by harmful material, because it is not technically reliable. Additionally, appropriate filtering creates a lot of work, but produces few results. However, if filtering must be done, for example as a result of authority decisions within the municipality, negotiations to revoke the decisions on the part of the library should be carried out first and foremost. If this is not successful, the reason for filtering must be well-founded, transparent, informed to patrons and managed by library professionals.

To preserve the national cultural heritage, an extensive sample of nationally significant material is taken by the National Library of Finland regularly. If it contains illegal material, it is reported to the police who then destroys it. Defaming material may be saved, and it is surrendered for use according to criteria defined beforehand.

8A PURPOSE OF INFORMATION

As a rule, library professionals do not interfere with how inquired material is used. Judgment concerning certain types of material (e.g. private book, letter correspondence or manuscript collections) and in certain situations (e.g. instructions on how to make bombs) should be based on legislation or clearly specified written principles.

Library professionals may, however, ask about the purpose of the material to facilitate the search for related information, which is different than asking for purposes of judging how the material will be used.

8B POSITIVE DISCRIMINATION

The library may favor patrons with special problems in using the library, e.g. home delivery, people living in institutions like elderly homes, and certain immigrant groups.

9A ETHICS IN THE SERVICE SITUATION

The library staff assists patrons in finding the best possible material or information while observing the principles of mediating confidential information. Patrons have the right to privacy and anonymity. Librarians and other library staff are not permitted to disclose a patron's identity to a third party.

9B AND 10A DATA PROTECTION AND COPYRIGHTS

Data protection and copyrights are regulated by law. However, laws contain loopholes and are open to various interpretations, in which case practices are defined separately for each library according to good professional ethics.

10B FAIR PLAY RULES

In guidance given to patrons for finding and using information, the ethical rights of the copyright holders must be taken into account. Guidance and instruction also involve the teaching of netiquette and emphasis on issues pertaining to plagiarism.

10C AND 11A RESPONSIBILITY FOR CHILDREN AND YOUTH

The manner of appropriate behavior in the library should be taught to children and youth, because, being children, they tend to test their boundaries. However, the parents and guardians have full responsibility for rearing their children.

9C AND 11B SAFE SPACE VS. FREE USE OF INFORMATION

Computer workstations should be situated in libraries so that the monitor cannot be seen by other patrons. Furthermore, technical solutions, which delete the webpages, etc. a patron has visited, are also recommended to prevent the next patron from seeing what the previous patron did on the computer.

12 USER DEMOCRACY

The library expertise and the perspectives of active patrons should be combined to achieve the best possible end results in both customer service and when planning activities.

13 WORKING AS A NETWORK

Expertise and experiences are shared on the national and international levels to spread good practices around and to keep one's professional skills up to date.

16 CONFLICT OF RESPONSIBILITIES

Library employees have legal obligations to the employer based on contract. In relation to the patrons employees have ethical obligations; they should apply their knowledge and expertise in the best possible way. In the event the obligations set by the parent organization and service to the patron are in conflict, the library professional should voice the critical perspectives and raise discussion concerning the issue. When a decision has been made about the issue, it should be observed.

Background information and comments about the ethical principles

VALUES

Cultural and information equality, freedom of speech, civil liberties, caring for the weak

FOR WHOM ARE LIBRARY PROFESSIONALS RESPONSIBLE?

- Patrons, citizens
- Society, community – sponsor
- Content producers
- One's own professional community

GENERAL BACKGROUND

Four different ways to approach ethical problems related to libraries:

Pragmatism in freedom of speech – to incorporate freedom of speech and the rights of children or other sensitive issues

Minimization of censorship – to minimize censorship as much as possible

Relativism in freedom of speech – other valuable issues may be limiting

Legalism in freedom of speech – only limited by the law

The listed approaches are not preclusive of each other; rather they may be analogous with each other.

DEFINITIONS

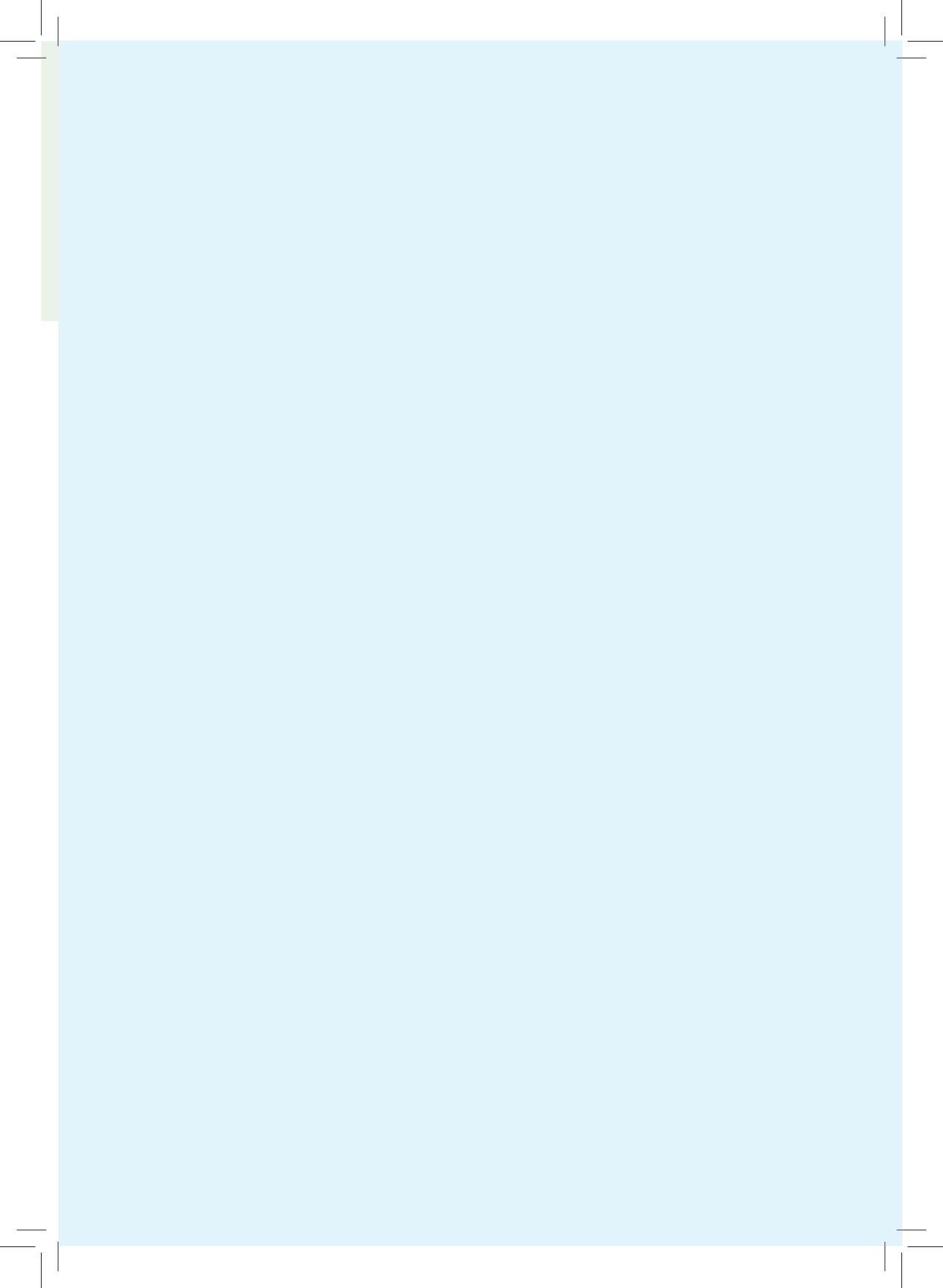
Patron = a person, alone or in a group, who searches for material or information in the library, either physically or online, who works there, or just visits a library to spend time.

Best possible information = found by combining the library professional's knowledge of sources, active, professional interest, and keen interest in catering to the information and needs of the patron upon interview. This is the essence of the library profession.

Appropriate, divers and equal library services = take into consideration the diversity of the patrons; no discrimination against ethnic background, religious beliefs, gender, age or other factor (see, however, Positive discrimination in Section 8b).

Well-organized and easily accessible library services = appropriate for geographical region, services also for those patrons who cannot visit the library, collections should be properly organized and tidy.

Censorship: by the authorization of authorities. Libraries do not censor material independently. Applying professional expertise and value to various issues is not censoring.

SUOMEN KIRJASTOSEURA
FINLANDS BIBLIOTEKSFÖRENING
FINNISH LIBRARY ASSOCIATION

Suomen Tieteellinen KirjastoSeura
Finlands Vetenskapliga Biblioteksseumland
Finnish Research Library Association

FINLANDS SVENSKA
BIBLIOTEKSFÖRENING